

Vaalikevästä hallitusohjelmaan ja kesään

Eduskuntavaalikevät on monille kansalaisille toivon täyttämää aikaa. Toiveikkuus on korkeimmillaan vaalikampanjoinnin aikana, koska – kärjistäen todeten – kaikille luvataan etupäässä kaikkea hyvää. Useimmat kuitenkin tietävät, että hallitusvastuuseen päässeiden puolueiden vaaliohjelmista ei muodostu sellaisenaan toimeenpanokelpoista hallitusohjelmaa. Tarvitaan poliittisia kompromisseja ja sopeutumista talouden realiteetteihin, miten ne sitten ymmärretäänkään. Mutta toivo elää, että uusi hallituskausi olisi parempi kuin edellinen.

Hallitusohjelman osalta hallintotieteilijöiden huomio kiinnittyy etu- ja jakopolitiikan sijasta hallinnon suuriin reformeihin, eri hallintosektoreiden toimintamallien hienosäätöön sekä hallinnon kehittämislinjauksiin. Jälkimmäisenä mainitun osalta Antti Rinteen hallituksen hallitusohjelmassa yhdeksi keskeiseksi ohjaustavaksi (vai tavoitteeksi?) on nostettu turhia kainostelematta ”Maailman paras julkinen hallinto”, joka hallitusohjelman mukaan konkretisoidaan hallituskauden aikana valmisteltavalla ”julkisen hallinnon strategialla”. Tämä strategia tavoittelee mm. kansalaisille annettavaa julkisen hallinnon palvelulupausta, vaikeaksi osoittautuneen poikkihallinnollisen yhteistyön parantamista, siiloutumisen vähentämistä ja päällekkäisyyksien purkamista. Myös tiedon avoimuutta painotetaan monin tavoin tietojärjestelmien ja toimintaperiaatteiden osalta. Maailman paras -tematiikan jalouden huomioiden jääme tietenkin mielenkiinnolla seuraamaan tämän strategian muotoutumista ja toimeenpanoa.

Oman tutkimusalani näkökulmasta huomioni kiinnittyy erityisesti hallitusohjelman korkeakoulusektoria käsitteleviin kysymyksiin. Vaaliteemana korkeakoulut olivat etenkin eturyhmien aktiivisen toiminnan ansiosta aiempia vuosia enemmän esillä. Myös Tampereen yliopiston fuusioprosessiin liittyvän, vuonna 2018 ns. siirtymäkauden hallituksen toimintamallien kohtaaman vastustuksen kirvoittamana vaalikeskusteluun nostettiin kysymys yliopistodemokratian ja yliopistoyhteisön vaikutusmahdollisuuksien tilasta. Lisäksi vaaliryönnästä ollessa kuumimmillaan Tieteentekijöiden liitto ja Professoriliitto julkaisivat yhdessä muistion ”Kohti vakautta, vapautta ja vastuuta – ehdotus yliopistojen rahoitusmalliksi”, jossa esitettiin konkreettinen vaihtoehto edellisen hallituksen päättämälle, vuosina 2021–2024 käyttöön otettavalle rahoitusmallille.

Mitä sitten uudessa hallitusohjelmassa korkeakouluille lopulta luvataan? Paljonkin, ainakin kun sitä verrataan edellisen hallituksen toimenpiteisiin. Esimerkiksi rahoituksen osalta luvataan toteuttaa korkeakoulusektorin ja eturyhmien vaatimat indeksikorotukset täysimääräisinä koko hallituskauden ajan sekä vahvistaa ennakoitavan ja pitkäjänteisen perusrahoituksen roolia rahoituksessa (yliopistoille 40 miljoonan ja ammattikorkeakouluille 20 miljoonan lisäys). Hallitusohjelmaan on kirjattu myös tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoiminnan tukemiseen 43 miljoonan euron pysyvät lisäykset vuoteen 2023 mennessä.

Nämä lisäykset ovat tietenkin toivottavia ja tuovat korkeakouluille hieman enemmän taloudellista liikkumavaraa. Samalla on kuitenkin muistettava, että jo nyt suomalainen korkeakoulujärjestelmä on OECD- ja EU-maiden kärjessä julkisen rahoituksen BKT-osuudessa. Vastaavasti yksityisen rahoituksen osuus on alhaisimpien joukossa. Rinteen hallitus haluaa siis omalta osaltaan lisätä tai ainakin pitää yllä tätä kärkiasemaa.

Toisaalta on huomioitava, että samalla korkeakoulutuksen aloituspaikkoja lisätään merkittävästi. Jo edellisen hallituskauden aikana sovittiin tavoitteesta nostaa 25–34 vuotiaiden korkeakoulutettujen määrä ikäluokasta 50 prosenttiin vuoteen 2030 mennessä (nykytila noin 42 prosenttia). Osa resurssilisäyksistä selittyy tällä tavoitteella, sillä jo nyt opiskelijaa kohden laskettuna suomalaisten korkeakoulujen rahoitus ei yllä lähellekään OECD-maiden kärkipäätä.

Osittain heijastumana mainittuihin Tampereen tapahtumiin tuli hallitusohjelmaan kirjatuksi mielestäni periaatteellisesti merkittäviä tavoitteita liittyen korkeakoulujärjestelmän autonomiaan ja itsehallintoon. Hallitusohjelman mukaan ”vahvistetaan luottamusta korkeakoulujärjestelmän ja korkeakoulu yhteisöjen sisällä” ja ”toteutetaan arviointi eri hallintomuotoisten yliopistojen sisällä hallinnollisen autonomian tilasta ja sen suhteesta perustuslain vaatimuksiin”. Mainitussa arvioinnissa nimeltä mainiten ”otetaan huomioon kolmikantainen yliopistodemokratia.” Erikseen on myös vielä ilmaistuna, että ”korkeakoulujen autonomiaa ei heikennetä”.

Joskus monipuoluedemokratioita on syytetty kompromissien välttämättömyydestä johtuvasta todellisten muutosten vähäisyydestä. Nyt voidaan kuitenkin havaita, että kontrasti Sipilän ja Rinteen hallitusten keskeisten tavoitelinjausten välillä on suuri. Jäämme mielenkiinnolla seuraamaan tavoitteiden muotoutumista konkreettiseksi toiminnaksi. Vasta tämän jälkeen voidaan tehdä päätelmiä muutosten laajuudesta ja luonteesta.

Jussi Kivistö, päätoimittaja